

Η διεθνής συγκυρία και η παγκοσμιοποίηση: τάσεις, επιπτώσεις, ευκαιρίες και κίνδυνοι

Της Δρος Βασ. ΔΕΛΗΘΕΟΥ

Α. Η διεθνής συγκυρία

Εάν επιχειρηθεί η καταγραφή της ταυτότητας από πλευράς οικονομικών ιδιαιτεροτήτων, μεγεθών και τάσεων της σύγχρονης εποχής, το αποτέλεσμα, πέραν των όποιων δήποτε άλλων χαρακτηριστικών του, θα είναι εντελώς διάφορο εκείνου, ακόμη και της προηγούμενης εικοσαετίας¹.

Αυτή η διαφοροποίηση πρέπει να αποδοθεί στο γεγονός, ότι έχουν αλλάξει σε σημαντικό βαθμό, συνεπεία των πολιτικών εξελίξεων, της εισαγωγής νέων τεχνολογιών, της μετακίνησης πληθυσμών, του καταναλωτισμού και άλλων παραγόντων, οι κοινωνικές, πολιτιστικές οικονομικές και πολιτικές αξίες, καθώς και ο «παλαιός» τρόπος

«του οικονομικώς πράττειν» με την «νέα οικονομία της αγοράς» και «την παγκοσμιοποίηση» των οικονομικών, ιδίως, σχέσεων.

Αποτέλεσμα αυτών των αλλαγών είναι η αλλοίωση² του τοπικού από το περιφερειακό, του περιφερειακού από το εθνικό, του εθνικού από το διεθνές και του διεθνούς από το παγκόσμιο επίπεδο (οικονομικής) δραστηριότητας. Έτσι, ενώ άλλοτε η οικονομική κατάσταση όποιας δήποτε χώρας ήταν υπόθεση εσωτερική, σήμερα η κατάσταση διαμορφώνεται κάτω από ποικίλες «εισαγόμενες» ή «εισβάλλουσες» ξένες επιρροές ή δυνάμεις, οι οποίες δρουν κατά τρόπο ενίοτε καταλυτικό, ευεργετικό ή καταστροφικό και «αναιρούν» την

1. Το κείμενο αποτελεί μικρό μέρος εκτενέστερης εργασίας της κ. ΔΕΛΗΘΕΟΥ υπό τον τίτλο: *Τοπική Ανάπτυξη και Αυτοδιοίκηση. Θεσμικό πλαίσιο. Αναπτυξιακά Προγράμματα. Παγκοσμιοποίηση. Αθήναι, 2002.*

2. Βλ. και Μ. ΓΙΟΚΑΣ: *Greek achievements: successes and dangers. Review of Decentralization. Local Government and Regional Development. Sc.R. Prof. C. GE. ATHANASSOPOULOS. Athens. 1999, p.4.*

τοπική ταυτότητα και τα ιδιαίτερα τοπικά χαρακτηριστικά.

Με τα διαθέσιμα στοιχεία η κατάσταση φαίνεται σε μεγάλο βαθμό μη αναστρέψιμη, ιδίως για τις μικρότερες και ασθενέστερες οικονομίες και χώρες και το ευκταίο είναι η περιστολή των αρνητικών επιπτώσεων, τόσο από την διεύρυνση των ορίων των δράσεων των οικονομικώς ισχυρών, όσο και από την παρέμβαση διεθνών Οργανισμών, όπως το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (International Monetary Fund - IMF -), η Διεθνής Τράπεζα για την Ανασυγκρότηση και την Ανάπτυξη (International Bank for Reconstruction and Development - Banque Mondiale -) και ο Οργανισμός Εμπορίου (World Trade Organization).

Β. Η παγκοσμιοποίηση

Όσα έχουν αναφερθεί παραπέμπουν κατ' ευθείαν σε ό,τι έχει επικρατήσει να καλύπτεται κάτω από τον όρο «παγκοσμιοποίηση» (globalization), ο οποίος «καλύπτει» μία σύνθετη και πολυδιάστατη διαδικασία και ο οποίος ήταν «άγνωστος» κατά το τέλος της δεκαετίας 1980.

Ο όρος έχει «επιβληθεί» κατά τα τελευταία έτη στην παγκόσμια σκηνή, έχει τύχει «κοινής» υποδοχής, αλλά δεν «οριοθετείται» κατά τρόπο κοινής αποδοχής, η δε παγκόσμια εξάπλωση της χρήσης του είναι δηλωτική των διαστάσεων, τις οποίες καλύπτει.

Σε μία πρώτη, εάν όχι και τελική προσέγγιση, ως παγκοσμιοποίηση ορίζεται η άρση των εμποδίων προς το ελεύθερο εμπόριο μεταξύ χωρών και η στενότερη συνεργασία τους προς την

«προσέγγιση» και την «ενοποίηση» εθνικών οικονομιών³. Σχετικώς επισημαίνεται, ότι τα επίπεδα του παγκοσμίου εμπορίου είναι σήμερα ιδιαίτερα υψηλά.

Υπ' αυτή την έννοια η παγκοσμιοποίηση είναι δυνατόν να αποτελεί «μία δύναμη για το καλύτερο», που μπορεί να αυξήσει το επίπεδο ευημερίας όλου του κόσμου και ιδίως των πτωχών, χωρίς αυτό να σημαίνει, ότι η ακολουθηθείσα μέχρι τώρα μεθοδολογία προς την παγκοσμιοποίηση ήταν η καλύτερη δυνατή και ότι δεν πρέπει να αλλάξουν τεχνικές, μέσα, πολιτικές και στρατηγικές, πράγμα το οποίο επισημαίνεται υπό πολλών ανθρώπων του πνεύματος.

Διότι η παγκοσμιοποίηση των οικονομικών ιδίως δράσεων μέχρι σήμερα δεν «έχει εργασθεί» πάντοτε προς την κατεύθυνση της ευημερίας και των πτωχών λαών ή προς την κατεύθυνση της προστασίας του περιβάλλοντος ή προς την κατεύθυνση της εξυγίανσης και της σταθερότητας της παγκόσμιας οικονομίας.

Δεν είναι τυχαίο, ότι κρίσιμες αποφάσεις για σημαντικά κοινωνικά, πολιτικά, οικονομικά και πολιτιστικά θέματα σε παγκόσμιο, διεθνές, εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, δεν λαμβάνονται πλέον με βάση παραδεδεγμένους κανόνες της επιστήμης και της συνήθους πρακτικής, αλλά με βάση κριτήρια ιδεολογικά ή πολιτικά, πράγμα, που πολλές φορές μεταφράζεται σε εξ υπ' αρχής λανθασμένους χειρισμούς.

3. Βλ. Jos. STIGLITZ: Globalization and its discontents. London, 2002, p. IX.

Η διαπίστωση αυτή δεν αναφέρεται μόνον σε Πολιτικές Ηγεσίες και Κυβερνήσεις, αλλά και σε θεσμοθετημένα όργανα, όπως το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, η Παγκόσμια Τράπεζα για την Ανασυγκρότηση και την Ανάπτυξη και ο Διεθνής Οργανισμός Εμπορίου, τα οποία κατά την υλοποίηση των καταστατικών στόχων τους «αποκλίνουν» πολλές φορές για διάφορους λόγους από την προδιαγεγραμμένη αποπολή τους, η οποία «εμπνέεται» από τις θεωρίες του Βρετανού Οικονομολόγου J.M. Keynes. Συνοπτικώς η παρουσίαση των αναφερθέντων οργάνων είναι η ακόλουθη:

International Monetary Fund (I.M.F.): Έτος ίδρυσης: 1944. Έδρα: Washington. Μεταξύ των σκοπών του περιλαμβάνονται η διεθνής νομισματική συνεργασία, η βοήθεια προς χώρες, οι οποίες αντιμετωπίζουν οικονομικά προβλήματα, η διευκόλυνση του παγκοσμίου εμπορίου κ.ά.. Οι πόροι του προέρχονται από συνεισφορές των Μελών Χωρών, από δάνεια, που συνάπτει κ.ά..

International Bank for Reconstruction and Development, (Banque Mondiale): Έτος ίδρυσης: 1944. Έδρα: Washington. Ίδρυτές Χώρες Μέλη U.N. Μεταξύ των σκοπών της περιλαμβάνονται η διοχέτευση κεφαλαίων εκ των πλέον ανεπτυγμένων χωρών προς τις πτωχότερες για την χρηματοδότηση Κυβερνήσεων, Οργανισμών του δημόσιου τομέα ή και ιδιωτικών επιχειρήσεων κ.ά.. Η Τράπεζα έχει ιδρύσει το έτος 1960 έναν θυγατρικό Οργανισμό, τον International Deve-

lopment Associaton (I.D.A.) προς υποβοήθηση της ανάπτυξης υπανάπτυκτων χωρών μέσω δανείων μακράς διάρκειας (έως και 50 έτη) με ελάχιστο (0,75%) ή μηδενικό επιτόκιο.

World Trade Organization: Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου (ΠΟΕ). Η ίδρυσή του αποφασίστηκε την 15/12/1993 κατά την υπογραφή της τελικής συμφωνίας του κύκλου της Ουρουγουάης, στις Βρυξέλες. Η τελική συμφωνία υπογράφηκε στο Μαρακές την 15 Απριλίου 1994.

Ένας από τους σκοπούς του Οργανισμού είναι και η επίλυση των διεθνών διαφορών των κρατών - μελών στο εμπόριο και τις υπηρεσίες, από ειδικό όργανο. Προς το παρόν έχει 135 μέλη (αναμένονται 16 ακόμη) και 29 χώρες, μεταξύ των οποίων η Κίνα, η Ρωσία, η Ουκρανία, η Ταϊβάν, το Βιετνάμ κ.ά., που έχουν υποβάλει αίτηση για εισδοχή. Αντικατέστησε την GATT και τους συναφείς με αυτήν οργανισμούς με ευρύτερες όμως αρμοδιότητες.

Σε σχέση με τους οργανισμούς αυτούς επισημαίνεται, ότι πέραν της ακριβούς οριοθέτησης της αποστολής τους και της εν συνεχεία συνεπούς υλοποίησής της πρέπει να τονισθεί και η ανάγκη της ορθής λήψης αποφάσεων με δημοκρατικές διαδικασίες, διαφάνεια και ρεαλιστική αποτίμηση των δεδομένων συνθηκών από τους εν λόγω Οργανισμούς, πράγμα το οποίο είναι μεν «αυτονόητο», αλλά δεν «προκύπτει» σε όλες τις περιπτώσεις για πολλούς λόγους (αντικειμενικής αδυναμίας, έλλειψης ουσιαστικής ενημέρωσης κ.ά.).

Γ. Τάσεις, επιπτώσεις, ευκαιρίες και κίνδυνοι της παγκοσμιοποίησης

Παρά το καινοφανές του πράγματος είναι πολλοί εκείνοι, οι οποίοι πιστεύουν, ότι ο τρόπος με τον οποίο «έχει επιδιωχθεί» και «έχει επιτευχθεί» η παγκοσμιοποίηση (της οικονομίας) - μέσω Συνθηκών για το Εμπόριο, μέσω παρεμβάσεων Διεθνών Οικονομικών Οργανισμών κ.ά. - δεν είναι ο καλλίτερος δυνατός και ο περισσότερο αποτελεσματικός και ότι πρέπει να σχεδιασθεί μία νέα στρατηγική, λαμβανομένου υπ' όψει του γεγονότος, ότι η παγκοσμιοποίηση δεν είναι κατ' άλλη άποψη, μόνον οικονομική, αλλά είναι και πολιτική και κοινωνική.

Δεν είναι τυχαίο το γεγονός⁴ ότι διάσημοι Οικονομολόγοι, όπως π.χ. ο J. STIGLITZ, διαπιστώνουν, ότι θεσμικά σε παγκόσμια κλίμακα Όργανα, όπως π.χ. το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, ενώ έχει ιδρυθεί επάνω σε θέσεις του Οικονομολόγου J.M. Keynes (στην αρχή π.χ. ότι κάποιες οικονομίες πρέπει να έχουν την δυνατότητα επεκτατικής δημοσιονομικής πολιτικής), από τις αρχές της δεκαετίας 1980 μέχρι σήμερα έχει μετατραπεί σε «Σταυροφόρο του Νεοφιλελευθερισμού» και χρηματοδοτεί μόνον τις Κυβερνήσεις, οι οποίες αυξάνουν τους φόρους και τα επιτόκια και υιοθετούν μέτρα περικοπής ελλειμμάτων, δηλαδή ασκεί πολιτική εντελώς διαφορετική εκείνης του εμπνευστού του J.M. Keynes.

Πέραν αυτών, το Ταμείο προτείνει δημοσιονομική εξυγίανση εθνικών οικονομιών, δηλαδή μείωση των ελλειμμάτων και του πληθωρισμού, απελευθέρωση των αγορών, κεφαλαίων και αγαθών, αλλά όχι και της εργασίας, και, ακόμη, προτείνει ιδιωτικοποιήσεις κρατικών επιχειρήσεων μονοπωλιακού χαρακτήρα, χωρίς όμως να ποδεικνύονται μέτρα, τα οποία θα αποτρέψουν την μετατροπή τους σε διωτικά μονοπώλια εν συνεχεία.

Προς επίρρωση των αιτιάσεων κατά του Ταμείου περιγράφεται το ανπιτυχές των παρεμβάσεων του π.χ. διάφορες χώρες, όπως η Ρωσία (1991), η Ταϊλάνδη (1997), η Ινδονησία (1997) κ.ά., το οποίο, πέραν τοπικών δυσχερών οικονομικών συθηκών, αποδίδεται και στον τρόπο λήψης των αποφάσεων από τα αρμόδια Όργανα του Ταμείου.

Αιτιάσεις διαπνεόμενες υπό το αυτό πνεύμα, διατυπώνονται και κατά της Παγκόσμιας Τράπεζας για τη Ανασυγκρότηση και την Ανάπτυξη στην οποία προσάπτεται ιδίως, ότι αποφασίζει διάφορα μέτρα για διάφορες χώρες, με κριτήρια όχι πάντοτε κυρίως οικονομικά, αλλά ιδεολογικά και πολιτικά, πράγμα, που εμπεριέχει μεγάλους κινδύνους για τις χώρες στις οποίες αυτά θα εφαρμοσθούν.

Με δεδομένη την «εσωτερική δυναμική» (επιθυμητή ή μη αδιάφορο) της παγκοσμιοποίησης, το ερώτημα το οποίο τίθεται είναι εάν οι ευκαιρίες και οι κίνδυνοι, τους οποίους τυχόν «εμπεριέχει» η παγκοσμιοποίηση (με την έννοια, που έχει δοθεί προηγουμένως στο όρο), είναι δυνατόν να «ευνοή

4. Βλ. Jos. STIGLITZ: O.c., p. XII.

Constantin GE. ATHANASSOPOULOS

Professeur Section Econ. et Développement Régional de l' Université des Sciences
Sociales et Politiques PANTEION d' Athènes

LA NOTION «INVESTISSEMENT PRODUCTIF PRIVE» DANS LE
CADRE INSTITUTIONNEL DE LA LEGISLATION GRECQUE
POUR LE DEVELOPPEMENT

Bruxelles, 1994

ουν» ή να «πλήξουν» οικονομίες δο-
ημένες στις αρχές της οικονομίας της
γοράς, όπως εκείνες των Η.Π.Α., της
ευρωπαϊκής Ένωσης, των Χωρών-
Μελών της, της Ασίας - Ειρηνικού κ.ά..

Με βάση τα μέχρι τούδε δεδομένα η
πάντηση πρέπει να είναι «εξαρτά-
ται», ενώ πρέπει να επισημανθεί με έμ-
φαση, ότι δεν ισχύει το ίδιο για ασθενέ-
στερες οικονομίες ή χώρες, δεδομένου,
ότι είναι κοινή πεποίθηση, «ότι η πα-
γκοσμιοποίηση δεν εργάζεται πάντο-
τε προς την κατεύθυνση ανέλιξης των
πτωχών».

Μήπως, όμως πέραν αυτού του ε-
ρωτήματος πρέπει να επισημανθεί, ότι
το πρόβλημα δεν είναι η «παρούσα
κρίση» παγκοσμιοποίηση, αλλά ο τρό-
πος «διαχείρισής της»;

Και προς αυτό το τελευταίο ερώτη-
μα δεν πρέπει να λησμονείται ο ρόλος
τον οποίο καλούνται να διαδραματί-
σουν όχι μόνον το Διεθνές Νομοματι-
κό Ταμείο, η Παγκόσμια Τράπεζα
Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης και
ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου,
αλλά και άλλοι εγκαθιδρυμένοι μηχα-
νισμοί και δομές, όπως οι Η.Π.Α., η
Ευρωπαϊκή Ένωση, ο Οργανισμός Οι-

κονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυ-
ξης⁵ κ.ά..

Όπως είναι ευνόητο, δεν αναμένο-
νται τα αυτά οφέλη για όλους από την
όποιας δήποτε έκτασης παγκοσμιο-
ποίηση των οικονομικών δράσεων, δε-
δομένου, ότι οι επιδιώξεις των κατ' ι-
δίαν εμπλεκομένων διαφέρουν, όπως
και η εκτίμηση των τυχόν ευκαιριών, οι
δυνατότητες και οι αντοχές τους.

Αυτό όμως δεν πρέπει να αποτρέ-
ψει στρατηγικές, πολιτικές, τακτικές
και μέτρα, τα οποία θα απέτρεπαν κα-
ταστρεπτικές επιπτώσεις επί των ασθε-
νέστερων, θα δημιουργούσαν ευνοϊκό-
τερους όρους συμμετοχής τους στην γε-
νικότερη οικονομική δραστηριότητα
σε παγκόσμια κλίμακα και θα παρεί-
χαν την ευχέρεια αξιοποίησης των δη-
μιουργούμενων ευκαιριών, εάν γίνει
δεκτό, ότι κάθε κρίση (και η οικονομι-
κή), έχει δύο στοιχεία: τον κίνδυνο και
την ευκαιρία για νέα επιτεύγματα⁶...

5. Βλ. Κωνστ. ΓΕ. ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ:
Θεσμικό πλαίσιο περιφερειακής ανάπτυξης.
Τόμ. Α', Δ' έκδ. Αθήναι, 2000, σ.37. επόμ.

6. Άλλα θέματα βλ. στο: Αντ. ΓΚΝΤΕΣ: Ο
κόσμος των ραγδαίων αλλαγών. (Μετ.) Αθή-
ναι, 2002.